

Nr 66.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1928 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om åvägabringande av ändring i kontrakten med vissa innehavare av kolonat å kronoparkerna i Norrland och Dalarna.

(2:a avd.)

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 76, av herr *Gabrielsson* har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte antingen genom kolonisationsnämnderna i Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län eller ock på annat sätt verkställa undersökning och värdering av kolonat, som från och med år 1918 upplåtits å kronoparkerna i Norrland och Dalarna, ävensom upprätta förslag till ändring av kontrakten med kolonisterna m. m. i anslutning till vad i motionen framhållits samt att till nästa års riksdag framlägga förslag i ärendet.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd härför, hänvisas till motionen.

Utskottet har i behörig ordning inhämtat domänstyrelsens yttrande över motionen, vilket yttrande såsom bilaga fogats vid detta utlåtande (se Bil.).

Vid 1918 års riksdag beslöts anordnande av kolonisationsförsök å vissa kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län (prop. nr 198; R. skr. nr 173). Kolonisationsverksamheten skulle ske i huvudsaklig överensstämmelse med av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet i propositionen tillstyrkt förslag. Vid 1919—1924 års riksdagar beslöts igångsättande av ytterligare kolonisationsförsök å kronoparker i Norrland och Dalarna, vilka skulle äga rum enligt i allt väsentligt samma grunder som stadgats för 1918 års försök. Sedan viss omläggning av kolonisationsverksamheten å kronoparker i Norrland och Dalarna blivit vid 1925 års riksdag beslutad (prop. nr 90; R. skr. nr 299), fann Kungl. Maj:t gott att den 26 juni 1925 dels utfärda kungörelse (nr 291) angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna, dels ock godkänna vissa tilläggbestämmelser att gälla för äldre kolonat. Sistnämnda bestämmelser innehöllo, jämte annat, att på kolonaten belöpande skatt och allmän tunga

skulle under den tid, kolonist innehade kolonatet med nyttjanderätt, betalas av staten. Den 18 december 1925 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (nr 486) med tillämpningsföreskrifter till nämnda kungörelse. Slutligen utfärdade Kungl. Maj:t den 17 december 1926 kungörelser (nr 511 och 515) om ändringar i vissa delar av nyssberörda kungörelser nr 291 och 486/1925.

Jämlikt de i ämnet 1925 antagna förändrade bestämmelserna handläggas frågor om kolonisationsåtgärder numera av fyra särskilda kolonisationsnämnder, nämligen en för Norrbottens län, en för Västerbottens län, en för Jämtlands och Västernorrlands län samt en för Gävleborgs län. Därjämte har Kungl. Maj:t uppdragit åt domänstyrelsen att tillsvidare fullgöra kolonisationsnämnd tillkommande åligganden rörande inom Kopparbergs län beslutat kolonisationsområde.

Motionären utgår från att innehavarna av kolonat å kronoparkerna i Norrland och Dalarna på grund av den efter kolonatens utläggande inträffade lågkonjunkturen i många fall kommit i en ekonomiskt ohållbar ställning och icke kunna fullgöra sina förpliktelser. Bristande arbetsförtjänst vore härvid den mest framträdande orsaken — i detta avseende förutsatte dock motionären, att domänstyrelsen skulle kunna åstadkomma förbättring genom anordnande i större utsträckning av kulturarbeten å skogsparkerna. För att kolonisterna skulle kunna fullgöra sina genom kontrakten åtagna skyldigheter vore emellertid även andra åtgärder erforderliga. Enligt motionärens uppfattning vore de värden, som lagts till grund för de årliga avgälderna och i sista hand köpeskillingarna för kolonaten, väl högt upptagna. En reglering av dessa värden borde därför äga rum och för detta ändamål företagas en undersökning av samtliga kolonat.

Utskottet.

Det torde vara obestriddigt, att den norrländska försökskolonisationen i vissa avseenden lett till mindre gynnsamt resultat. Orsakerna härtill torde i väsentlig mån hänföra sig till den omständigheten, att verksamheten igångsattes under kristiden och att numera avsevärt ändrade förhållanden råda i de trakter, varom här är fråga, framför allt i fråga om möjligheterna till arbetsförtjänst. Man torde ock kunna utgå från att värdena å jord och byggnader, i den mån de grunda sig på kristidens priser, nu måste anses vara för högt upptagna. Då dessa värden inverka på legans storlek kommer kolonisten att härigenom ytterligare betungas. På sätt motionären framhåller har denna fråga nu blivit särskilt aktuell genom att frihetsåren gått till ända för de tidigast utlagda kolonaten. Att ett stort antal av dessa kolonister redan förut befinna sig i en svår ställning torde vara allmänt känt. Särskilt de kolonister, som själva uppfört sina byggnader och till följd därav i allmänhet även hava att förränta ett drygt upplånat byggnadskapital, torde i många fall dragas med oöverkomliga svårigheter.

En undersökning av nu berörda förhållanden i ändamål att utröna, på vad sätt en skälig reglering av desamma må kunna åvägabringas, synes även

utskottet i hög grad påkallad. Såsom framgår av domänstyrelsens yttrande tillstyrker ock styrelsen en utredning i förevarande syfte. Enligt vad utskottet inhämtat har jämväl Västerbottens läns kolonisationsnämnd inkommit till Kungl. Maj:t med en framställning av i huvudsak samma innebörd som motionen.

I samband med den utredning, som utskottet sålunda vill förorda, torde även böra undersökas behovet av att vidtaga åtgärder till skäligt nedbringande av kolonisternas utgifter för lån. Likaledes torde synnerlig uppmärksamhet böra fästas vid angelägenheten av att bereda arbetsförtjänst åt kolonisterna genom att i möjligaste mån anordna arbeten å kronoparkerna.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av motionen I: 76 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa undersökning rörande skäligheten av de värden, som ligga till grund för de årliga avgälderna och köpeskillingarna vid kolonatsupplåtelser, samt för riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, vartill undersökningen kan giva anledning.

Stockholm den 10 maj 1928.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Nilsson i Kabbarp, Linders, Andersson i Fältenborg, Boberg, Sjöblom, Lundell och Alexander Nilsson* samt

från andra kammaren: herrar *Johansson i Uppmälby, Olsson i Broberg, Uddenberg, Carlström, Hedlund i Häste, Vahlstedt, Lindgren och Adler.*

Bilaga.

Till riksdagens jordbruksutskott.

Genom kungl. jordbruksdepartementets ämbetsskrivelse den 10 sistlidna februari har domänstyrelsen anbefallts avgiva yttrande över en i första kammaren väckt motion nr 76 om åvägabringande av ändring i kontrakten med vissa innehavare av kolonat å kronoparkerna i Norrland och Dalarna. I anledning härav får styrelsen anföra följande.

Motionären herr N. Gabrielsson har sammanfattat sin hemställan sålunda: »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte antingen genom kolonisationsnämnderna i Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län eller ock på annat sätt verkställa undersökning och värdering av kolonat, som från och med år 1918 upplåtits å kronoparkerna i Norrland och Dalarna, ävensom upprätta förslag till ändring av kontrakten med kolonisterna m. m. i anslutning till vad jag i min motivering framhållit, samt att till nästa års riksdag framlägga förslag i ärendet.»

Av den i motionen anförda motiveringen synes framgå, att motionären i avsikt att förbättra existensvillkoren för ifrågavarande kolonister genom nedsättning av dels legan, dels köpeskillingen för kolonaten ansett, att detta mål skulle kunna ernås genom sådan ändring av kontrakten, att alla däri berörda nyttigheter, för vilka lega, eventuellt köpeskillning eller ersättning vid avträde skall utgå, skulle efter omvärdering fixeras till belopp, som bättre stode i överensstämmelse med nutida värden än de kostnader desamma i verkligheten för vederbörande representerade med hänsyn till under kristiden gällande arbets- och materialkostnader. Å ena sidan borde därför värdet å byggnaderna å de statsbyggda kolonaten nedsättas och jämväl tagas under överbägande, om ej någon avskrivning å det till s. k. självbyggande kolonister utlämnade byggnadsbidraget kunde ske. En omvärdering av den upplåtna jorden syntes ock enligt motionärens mening av flera anledningar böra företagas. Å andra sidan borde staten säkerställas för att icke vid den första upplåtelsetidens utgång nödgas inlösa en del kolonat till de kristidsvärden, som kolonisterna beräknades hava nedlagt å dessa.

Då av i motionen lämnade upplysningar framgår, att beträffande de statsbyggda kolonaten en nedskrivning av byggnadernas kristidsvärden redan ägt rum, kan det enligt styrelsens förmenande dragas i tvivelsmål, om det är lämpligt att nu företaga en ytterligare nedskrivning av nämnda värden. Arbetspriserna kunna nämligen lika väl som materialpriserna ytterligare nedgå om ett eller annat år, och kunna då röster ånyo höjas för en ytterligare sänkning av nämnda värden.

Däremot synas de av motionären andragna skälen för en omvärdering av jorden mera talande. Emellertid skulle härigenom åtminstone i fråga om legan för kolonaten en så relativt ringa fördel beredas kolonisterna, att resultatet icke kan anses uppväga kostnaderna för den ifrågasatta utredningen.

Trots de nu andragna skälen mot en utredning i motionens syfte skulle styrelsen likväl kunna tillstyrka viss utredning, om därigenom för båda parterna kunde skapas lika stora fördelar. Så synes emellertid icke bliva fallet, därest de i motionen angivna riktlinjerna skulle följas. För statens vidkommande skulle väl kunna sägas, att uppoftningar i form av ett lägre arrende och en lägre köpeskillning borde anses kompenserade därigenom att å kolonatet funnes en idog familj med goda försörjningsmöjligheter, och att för ernående av detta syfte några ytterligare förmåner för staten i form av minskad risk för ersättningsskyldighet icke behövde krävas. Ser man åter frågan ur de kolonisters synpunkt, som under kristiden bebyggt och odlat kolonaten och därvid satt sig i skuld för betydande belopp, torde det nog vara mer än tveivelaktigt, huruvida dessa skulle finna det med sin fördel förenligt att ungefär vid den tidpunkt, då den första upplåtelseiden utgår, avsäga sig möjligheten att vid avträdande av ett nybyggesföretag, som kanske i huvudsak berett dem misräkningar, erhålla sådant ersättningsbelopp, att de därmed kunna betala sina skulder och möjligen få ett så pass stort belopp över, att de härigenom få tillfälle att grunda ett nytt eget hem under gynnsammare existensmöjligheter.

Under sådana förhållanden och då dels innehavare av under kristiden bebyggda kolonat knappast kunna sägas hava något att vinna genom ändrade kontraktsbestämmelser i enlighet med motionen, dels sådana ändringar i kontrakten icke lära kunna vidtagas utan vederbörande kolonists medgivande i varje särskilt fall, vill det synas som om det ej funnes några större utsikter för att den ifrågasatta utredningen skulle kunna medföra något resultat.

I det föregående har styrelsen utgått ifrån att motionärens uppfattning om huru kontraktens bestämmelser skulle tolkas angående ersättning till kolonisten vid kolonatets avträdande för därå utförda förbättringar vore riktig. Skall däremot nyssnämnda ersättning bestämmas efter vid synetillfället gällande priser — vilket synes styrelsen riktigare — torde ett av motionärens huvudskäl för den ifrågasatta utredningen få anses hava bortfallit.

Utgår man emellertid från sistnämnda förutsättning, anser sig styrelsen — oavsett ovan uttalade tvivelsmål om det lämpliga i en ytterligare nedskrivning av berörda byggnaders värden — kunna med den kännedom styrelsen äger om de existensvillkor, varunder de flesta av kolonisterna leva, tillstyrka en utredning i syfte att dels erhålla en mera tidsenlig värdesättning av de nyttigheter staten utlämnat till kolonisterna, dels åstadkomma en nedskrivning av tidigare utlämnade byggnadslån.

Stockholm den 8 mars 1928.

D. af Wählberg.

Ivar Hjelmström

Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag, 1928.